

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 51.

Lördagen den 19 December

1874.

Fredssträfvanden och krigsfruktan.

Vi sökte i vårt förra nummer uppdraga en hastig teckning af några bland de skuggor som följa den närvarande tidens högt lofprisade framsteg; denna teckning skulle vara allt för ofullständig utan ett ytterligare drag, som är det mest betecknande af alla, nemligen de fredsbehöfvande och fredsälskande folkens djupa ängslan för krig. Det snart tilländagångna året har varit ovanligt rikt på bemödanden att förekomma denna olycka, eller att åtminstone mildra dess följder. Den politiska litteraturen har varit rikare än vanligt på skrifter och afhandlingar som gått ut på att bevisa nödvändigheten att träffa internationella öfverenskommelser för afskaffande af kriget. De talrika sällskapen för sårades vård i fält fortsätta öfver allt sina arbeten, såsom om freden icke hade några utsigter för ett långt bestånd, och i Genève hafva under senare delen af året tre olika fredssällskap haft sina sammankomster, för att icke tala om den kongress af de större staternas ombud som i höst egde rum på ryska kejsarens inbjudning, väl icke i någon afsigt att helt och hållet förekomma kriget, men dock för att afvärja några af dess lidanden och obehag. Det kan synas ringa nog, om någon för personliga slagsmål skulle uppställa den regeln att den som vill sparka en annan skall, för att icke nedsmutsa hans kläder, först aftaga sin galosch eller torka sin fot, men det är ändå ett framsteg i höflighet, och denna skadar aldrig, såsom man väl

vet. Af hvad som verkligen blifvit afhandladt i Brüssel har blott en ringa del kommit till allmänhetens kännedom, men utan tvivel hafva i dess digra protokoll viktiga grundsatser i den internationella rätten blifvit nedlagda eller bekräftade, hvilka i framtiden skola bära frukt. Slutligen har helt nyligen Generalstaternas andra kammare framburit en anhållan till sin regering, att den ville medverka till införandet af skiljedomar i händelse af oenigheter mellan staterna. Vi skola i det följande hastigt antyda hvad som kan väntas eller icke väntas af sådana fredsbeämödanden, men först är det nödvändigt att göra oss reda för den frågan, om verkligen faror finnas, som under nu varande förhållanden hota den europeiska fredens bestånd, och af hvilken beskaffenhet de äro.

Det kan förekomma besynnerligt att krigsanledningar finnas i en tid då samfärdseln mellan folken är så liflig, ångan och electriciteten tillintetgjort afstånden, de gamla antipatierna mellan fordom fientliga nationer blifvit till största delen utplånade, sedan de lärt närmare känna hvarandra, och handeln omspunnit dem alla med ett nät af gemensamma intressen. Men just i dessa nära och mångfaldiga beröringar ligger en källa till kollisioner, och nya rättsförhållanden uppstå staterna emellan, för hvilka ännu ingen lag är stiftad; ehuru lång tid förflutit sedan sjelfhämnden mellan enskilde blifvit ge-

Musei Bibliothek

nom ett ordnad samhällsskick förbjuden, tvingas staterna af bristen på allmänt erkända rättsgrundsatser att taga lagen i sin egen hand och skaffa sig sjelfva rätt, så snart någon anledning till tvist yppar sig. Att seden äfven i det enskilda föregår lagen, derpå finnas några anmärkningsvärda exempel. Till bevisningsmedlen hörde såsom bekant under medeltiden utom andra former af »Guds dom» äfven det judiciella enviget. Dess användning inskränktes i Frankrike redan af Ludvig den Helige och i England af Henrik II, som införde de periodiska domstolssessionerna eller de så kallade stora assiserna. Men ännu kvarstod i statutboken såsom en förgäten paragraf det rättsliga enviget, och så sent som 1818 hände det att en man vid namn Thornton, som blifvit angifven för mord på en kvinna, förklarade sig beredd att med vapen mot åklagaren bevisa sin oskuld och kastade sin handske på golfvet inför domstolens skrank. Rättegången blef uppskjuten, och följande året inlemnade kronans advokat till underhuset en bill. som hade till följd att paragrafen upphäfdes. Nationernas stora statutbok är ännu långt ifrån färdigskriften; der kvarstår allt jemt sjelfhämnden såsom tillåten länge sedan det allmänna tänkesättet utdömt den, och segraren är alltid färdig att återropa vapenlyckan såsom försynens eget intyg om rättvisan af hans sak. Icke heller synes något tecken till att de största och högst civiliserade staterna i vår verldsdal ämna afstå från det blodiga bevisningssättet; rustningarna blifva med hvarje år större och mera penningödande, under det att hela folken indragas i krigshärarnes leder. I forna tider voro arméerna små, kriget korta; alltid hade man något otrefligt pack, som det kunde vara godt att göra sig af med, och ett par sommarmånaders fälttåg kunde betraktas som en liten helsosam åderlätning. Nu för tiden skakar ett krig samhället i dess djupaste grundvalar, och det fins ingen enda individ, ung eller gammal, fattig eller rik, som icke hemsökes af dess eländen. Den gamle folkkrättsläraren Hugo Grotius anför i sin berömda bok *De jure belli et pacis* fyra krigsanledningar: vägran att gifva hustrur åt dem som begära sådana, önskan att skaffa sig ett bättre fädernesland än det man bebor, begäret att tillvälla sig styrelsen i en stat under förevändning att det sker till dess bästa, och slutligen sträfvet efter världsvälde. Dessa voro de or-

saker som i forntiden satte folken i harnesk mot hvarandra, och Grotius hemtade dem ur sin klassiska beläsenhet. En modern författare, fransmannen Leroy-Beaulieu, som nyligen inlätit sig på samma slags undersökning, uppställer tre hufvudsaker till de moderna krigen, först då en nationalitet undertryckes af en annan, vidare då gamla misstroenden och afundsjukor konstfullt underhållas af diplomaternas stämplingar samt förevas genom en felaktig offentlig undervisning, och slutligen furstarnes äregirighet, hvilka stundom finna behöfligt att genom glansen af yttre bragder öferskylda det inre tillståndets ömklighet. Det torde ännu finnas flere, och vi skola i en hastig öfversigt sammanfatta några af de viktigaste.

I främsta rummet nämna vi då utvidgningsbegäret. Ingen i vår tid anser såsom fordom eröfringen såsom ett lagligt medel att förvärfva ett större område, men man förklarar den under vackrare namn, nationalitetsbegreppet och nödvändigheten att förskaffa sig försvarbara gränser. Båda bevekelsegrunderna ingingo i det sista stora europeiska kriget; för att upphjelpa sin gräns hafva Förenta staterna annekterat mer än hälften af Mexico, England oupphörligt utvidgat sitt välde i Ostindien, och Ryssland lagt under sig det ena af de asiatiska khanaten efter det andra. Napoleon III drömde ständigt om arrondering af Frankrikes område, fastän skickelsen till slut tog ordet i en omvänd bemärkelse mot den han ville gifva det. Ingen försvarar emellertid längre eröfringen såsom något godt, utan urskuldar den i bästa fallet såsom ett oundvikligt ondt. Redan detta är ett framsteg i det allmänna rättsmedvetandet.

Sedan de stora racekrigen vid medeltidens början voro utkämpade, tänkte ingen under många sekler på folkens frändskaper; vasallväsendet lydde inga etnografiska regler, och de nya staterna skapades af de stora dynastierna genom eröfringar, arf, giften och köp, utan afeende på nationaliteterna, ty fursten var staten. När det stora landskiftet uppgjordes af kongressen i Wien, reglerades de särskilda staternas gränser ur synpunkten af den politiska jenvigten, och det fins ännu en eller annan statsman af gamla slaget, till exempel Thiers, som nekar den nya principens giltighet i politiken. Cavour och Bismarck hafva bättre förstätt sin tid och gjort sig till godo de tankar som röra sig i dess sköte. Det lyckades dem att upprätta en italiensk

och en tysk enhet, derföre att öfvertygelseerna här voro mogna. Annorstädes fortgår ännu gäsningen, och vi veta icke hvad framtiden har i sitt sköte för folken i det östra Europa.

Det är en stor lycka för en stat, om alla dess undersåtar hafva samma ursprung, språk, religion och sinnesart, men denna lycka är så sällsynt att vi knappast känna något annat samhälle än vårt eget der alla dessa vilkor äro uppfylla. Men det fins en relativ enhet, som kan och bör eftersträvas, utan att nationalitetsrörelsen får sträckas till sina yttersta gränser. I Preussens Rhenprovinser och Holland talas i det närmaste samma språk, och Nederländernas befolkning bibehåller i sitt eget tungomål ett namn, som tydligare än allt annat erkänner dess med Tyska folket gemensamma ursprung. Liksom nedertyskan här, talas högtyskan i delar af Österrike och Schweiz; i andra områden af samma stater talas ren italienska. Ytterlighetsmännen i Tyskland drömma om det nya kejsarrikets utsträckning till Nordsjön och Adriatiska hafvet, och det italienska parti som blifvit kalladt *italianissimi* yrkar på införlifvandet icke blott af Nizza och Corsika, men af Malta, Trieste och det italienska Tyrolen. Men ingen förnuftig statsman tror att dylika försök skulle få någon varaktig framgång, eller att sådana stater med blandad befolkning som Belgien och Schweiz derföre äro dömda till förfall och upplösning. Farligast är nationalitetssträfvan- det derföre att det upptänder inbillningen hos de stora massorna, samt eldar deras hänförelse genom saga och sång. Så mycket starkare motvigt behöfves då genom verkliga kunskaper, och derpå måste arbetas genom en förbättrad folkuppföstran. Så ropades för några år sedan i Tyskland högljudt om det förtryck som en »öfvergifven bröderstam» förmentes lida i de ryska Östersjöprovinserna. Denna oro har betydligt lugnat sig, sedan nästan hvarje folkskolebarn nu mera får lära, att icke tiondedelen af befolkningen i dessa landsdelar är tyskar. Geijer uttalade mot slutet af sin lefnad, den föreställningen att det sista kriget i världen skulle blifva ett religionskrig. Det kan synas orimligt att faran af en sådan olycka skulle kunna kvarstå med den fördragsamhet som är en bland de bästa frukterna af den moderna upplysningen, och Buckle helsar såsom ett af civilisationens framsteg den slapphet i religiösa öfvertygelse hvilken han anser tillhöra den

moderna tiden, och som skall hafva krossat sjelfva fröet till strider för trosangelägenheter. Den bildade hedendomen kände inga religionskrig, emedan polyteismen hade ingen ting i den vägen att gräla om, och om vissa af de romerska kejsarne förföljde kristendomens bekännare i sina stater, var det såsom politiska föreningar, vådliga för statens säkerhet. Monoteismen har deremot i alla tider varit frikostig med förföljelser mot olika troende, och de kristna troskrigen grymmare än alla andra. I en inskränkare mening hade Geijer rätt, så vidt nemligen, att i alla de krig som egt rum sedan hans bortgång ingått ett religiöst element, eller rättare sagdt en religiös förevändning. Frankrikes och Englands stora härtåg mot Ryssland 1854 och 1855 hade sin närmaste upprinnelse i ett uselt gräl mellan några munkar i Jerusalem, hvilket med begärlighet omfattades af kejsar Napoleon, som hade allt för många skäl att söka vända uppmärksamheten utåt. Hvilken del en trånghufvad katolsk fanatism hade i hans krigsförklaring mot Tyskland 1870 är ännu icke med säkerhet utredt, men så mycket säkrare känner man att den icke var främmande för det sorgliga företaget mot Mexico. Sedan det vatikanska konciliet stå protestanter och katoliker i Europa mot hvarandra såsom två stridsrustade härar, och det skulle blott behöfvas en legitimistisk regent på Frankrikes tron, för att till full låga upplåsa alla onda lidelser i de katolska länderna och föranleda ett korståg till att återställa det världsliga påfvedömet. I Ryssland utöfvar trosbekännelsen ett stort inflytande på politiken, och då czaren sjelf är grekiska kyrkans öfverhufvud, skulle det icke vara honom svårt att gifva en religiös anstrykning åt hvarje krig som han kunde företaga till att förstora eller försvara »det heliga Ryssland». Man tänke blott på den hänförelse som lifvade alla ortodoxa ryssars sinnen, när det var fråga om att eröfra Konstantinopel och återgifva Sofia-kyrkan åt den rätta tron. Vi vilja icke härmed hafva sagdt att striden om sjelfva dogmerna skulle i våra dagar kunna framkalla sådana företeelser som Husitkrigen eller troskampen i Nederländerna, men kyrkogrälet blandar sig förgiftande i de sociala och nationalitetsfrågorna, och så länge påfvedömet's andliga spira sträcker öfver millioner af jordens okunnigaste befolkning, är det ingen säkerhet för ett nytt trosskrig, kanske öhyggligare än något af de föregående.

I sjuttonde och adertonde seklen var den så kallade europeiska jennvigten en ständig källa till krig, och för dess upprätthållande bildade sig de stora koalitioner mot Ludvig XIV och Napoleon. Denna gammalmodiga teori är ännu ganska allmän i Frankrike, och en af dess ifrigaste anhängare är mr Thiers, som varmt försvarat den i sina skrifter och tal, samt af detta skäl varit en så ihärdig motståndare mot Italiens och Tysklands enhet. Englands forna interventionspolitik hade intet annat ändamål än att sätta en gräns för eröfringslystna monarkers äregririghet. Men hvad som nu för tiden störer jennvigten är icke maktlystna konungar eller kejsare, såsom Ludvig XIV och Napoleon I, hvilka man kan afsätta, utan folkens nationalitetssträfvanden, hvilka icke kunna tillintetgöras annat än med dem sjelfva. Hvad som omstörtat jennvigtsteorien är den politiska ekonomen. När man betänker att Förenta staterna i en icke aflägsen tid skola hafva samma folkmängd och rikedom som alla de öfriga civiliserade nationerna tillsammans, och att Ryssland snart har 100 millioner, bekymrar man sig mindre, om Tyskland räknar 30 eller 40, och det förvånar ingen att mr Thiers på sin bekanta missionsresa om vintern 1870 icke fann något öppet öra hos de neutrala makterna för sina jennvigtsteorier.

En farligare sak är interventionsrätten. Att en främmande monark, när han hade kraft dertill, ingrep i ett annat lands inre angelägenheter, så ofta han dervid fann någon fördel, var så naturligt att ingen stötte sig derpå, och den nyfödda franska republiken fann ingen betänklighet vid att med vapenmakt anfälla fredliga nationer, för att mot deras vilja tvinga dem att, såsom det hette, afkasta tyrannernas ok, och presidenten Grant har just nyss förklarat att unionens säkerhet fördrar en intervention på Cuba. På samma sätt förfor den heliga alliansen, ehuru i motsatt syftning; den ansåg för sin rätt och sin pligt att intervensera, när och hvar helst det fordrades för att upprätthålla legitimiteten och kufva revolutionen. Det var också i denna principens namn som Ludvig XVIII 1823 företog den skändliga expeditionen mot Spanien, Österrike under flere årtionden oupphörligt ockuperade än det ena än det andra området af Italien, och Guizot slutligen 1847 ville skicka en armé till Schweiz, för att hjälpa Sonderbundet och jesuiterna mot sina egna

trosbekännare protestanterna. Det är Englands stora förtjenst att först hafva förnekat denna falska grundsats och mot den samma uppställt hvarje stats rätt att fritt ordna sina inre angelägenheter, så vidt den icke kränker andras, och det hör till de många motsägelserna hos personer som anse sig sjelfva liberale att smäda engelska folket och dess regering för dess återhållsamhet att icke blanda sig i fastlandets tvister. Interventionsrätten försvaras med några rätt plausibla skäl: om min granne sätter eld på sitt hus, måste jag väl släcka elden, så vid ajag icke vill att mitt eget skall brinna upp; om en onaturlig son vill mörda sin fader, är det ju min pligt som menniska att söka förhindra det; om majoriteten i en stat håller på att förtrycka och kanske utrota minoriteten, måste det väl i mensklighetens intresse älligga grannstaterna att afvärja en sådan skändlighet. Allt detta låter mycket förnuftigt i teorien, men historien har ännu aldrig visat att den politiska interventionen åstadkommit hvad den velat uträtta; oftast har den uträttat just motsatsen, och säkert skulle icke Bourbonernas välde hafva fått en så snöplig ändalykt, om det icke varit bygd på främmande mellankomst. Ingen armé bär frihet, välstånd och upplysning på sina bajonettspetsar. Men det fordras ännu lång tid för att allmänheten skall blifva genomträngd af öfvertygelsen om interventionens skadlighet: huru ropade icke hos oss under det sista kriget nästan hela tidningspressen ve och förbannelse öfver England, som icke störtade sig i kriget för att hjälpa Frankrike! Okunnighet och fördom äro alltid vådliga; i detta fall innebära de en verklig krigsfara.

De historiska rivaliteterna hafva tändt många krig i världen; de utplåna småningom, men att de fullständigt skola upphöra är knapt att hoppas, ty nationernas kärlek och hat öfverleva individernas, och det senare har beklagligtvis en större lifskraft än den förra. På en sådan nära tusenårig fiendlighet äro England och Frankrike lofvande exempel; från år 1110 till 1815 hafva 272 varit krigsår, och denna ärftliga fiendskap har fortlefvat nära våra egna dagar, konstfullt närd af bonapartisterna och Napoleon III, som 1858 lofvat sina office-rare hämd för nederlaget vid Waterloo och låtit dem svärja att de i spetsen för sina troppar skulle öfversvämma »det trolösa Al-

bion». Lyckligtvis kom han sedan på bättre tankar, och handelstraktaten har på ett ärtionde utplånat det mesta af den bitterhet som uppväxt under sekler. Men ett nytt nationalhat har blifvit upparbetadt mellan fransmän och tyskar, som knappast nog torde kunna utplånas genom handelstraktater.

De europeiska sjömakterna hafva fordom fört långa och bittra krig för att eröfra eller bevara besittningar i andra verldsdelar, och man misstänker att Tyskland icke skulle hafva något emot att pröfva sin nya flotta, för att möjligen komma i besittning af några bland de holländska kolonierna. Mängden af skriftställare i politiska ämnen förutspår en snar sammanstötning i Asien mellan Ryssland och England, och det är eget att höra, med hvilken skadeglädje den sida af den svenska pressen som för ockrade på sitt stortaliga rysshät nu profeterar det britisk-indiska väldets undergång. Vi tro icke rätt mycket på denna eventualitet; i alla händelser skall den, om den inträffar, endast föga beröra europeiska intressen. En farligare kollision kan uppkomma mellan England och Förenta staterna om besittningen af Canada; den engelska regeringen längtar att få frigifva sina nordamerikanska provinser och har gjort allt till att förbereda deras sjelfständighet, men det kan icke vara det engelska folket kärt att se dessa länder införlifvade med unionen. I öfrigt torde kriget om kolonier vara de som äro minst egnade att oroå framtiden; utom Java, som inbringa en betydlig nettovinst, ådraga alla de öfriga sina moderstater årliga förluster. I synnerhet äro de latinska folken odugliga att kolonisera och förvalta nybyggen: det rika Cuba har blifvit en kräfta för Spanien, och Algeriet säges i medeltal kosta Frankrike 50 millioner om året utöfver inkomsterna. Hela kolonialväsendet är ett arf från det förflutna, som gjort sin tjänst och haft sin nytta för den europeiska civilisationens utbredande, men som icke öfverensstämmer med de nya staternas ekonomiska och politiska grundsatser, och vi kunna förutse den tid då det skall af sig sjelft försvinna. Det är tänkbart att denna förändring icke sker alldeles utan svärdsslag, men något allvarsammare krigstillstånd i Europa af denna anledning synes icke vara att befara.

Det konstitutionella samhällsskicket är en af de bästa garantierna för freden, och huru folkrepresentation betänker sig två gånger, innan den tillåter sin regering att draga

svärdet eller understödjer dess krigiska politik. Man anser därför att det sista enväldets fall skall blifva en trygghet för freden, och riktigheten af denna åsigt torde icke kunna bestridas. Men stundom förekomma också exempel på motsatsen. Så har Rysslands nu varande monark vid många tillfällen gifvit märkliga bevis på sin fredskärlek, medan den franska kammaren 1870 lät sig lättsinnigt hänföras till krigsförklaringen mot Tyskland. När en regering med allvar vill krig, skall den alltid finna en möjlighet att föra folkrepresentationen med sig. »Jag känner», säger den skarpsinniga belgiska författaren De Laveleye, »intet enda exempel på en kammare som voterat fred när regeringen velat krig», och de strängaste föreskrifter i grundlagen, att regeringen icke får förklara krig utan parlamentets bifall, skulle tjena till föga eller intet.

En annan krigsanledning är läran om de naturliga gränserna. När en stat på någon sida saknar skyddet af berg eller vatten, drömmer den oupphörligt om att med vapen förvärfva sig denna fördel, och man vet huru Napoleon III oupphörligt vurmade på arrondering. Men huru många af Europas närvarande stater hafva väl naturliga gränser? Strängt taget icke mer än England och de stora halföarna. Ryssland, Österrike, Tyskland, Ungern och Rumänien hafva inga fysiska gränser, icke heller de små staterna Schweiz, Danmark, Holland och Belgien; Frankrike saknar å en sida naturlig gräns, och Pyrenéerna, som visserligen äro en sådan, skära en nationalitet, den baskiska, midt i tu, för att lägga den till olika stater. Det är historien som skapar samhällen, icke berg, floder, sjöar, eller ens språk. Olyckligtvis utöfvar teorien om de naturliga gränserna ännu mycken makt öfver sinnena hos vissa folk och medför därför ständiga krigsfaror.

När den politiska luften är mättad af elektricitet, kunna slutligen krig utbrista nästan utan all synlig anledning, och det fins ögonblick då folken, liksom de tyska studenterna, af rent öfverdåd tillropa hvarandra sitt *dummer Junge*. Det behöfs blott att en enskild person blir förolämpad af en främmande makts undersåte, så är tvisten färdig. Man vet huru begärligt lord Palmerston under en viss tid af sin styrelse omfattade hvarje tillfälle att förödmjuka de små staterna, och huru han tog parti för de tvetydigaste personer, när han fann det nyttigt att för dem åbe-

ropa deras britiska medborgarrätt. Carlyle har i sin historia om Fredrik den Store gifvit rubriken af »kriget för Jenkins' öra» åt det krig som 1739 utbrast mellan England och Spanien. Kapten Jenkins seglade i Havannas farvatten; tulluppsyningsmännen som kommo ombord blefvo ursinnige öfver att icke träffa något kontraband och försökte hänga honom, men måste nöja sig med att afskära hans öra. England fattade eld, Spanien höll på sin rätt, och ett krig förklarades, som gjorde för alltid slut på Spaniens våld till sjös. Figurligt taladt, lever kapten Jenkins ännu såsom ett krigshot, men faran minskas i samma mån som kriget mister sitt romantiska skimmer, och mer och mer blir en ryslig affär i blod och penningar. Förstörmaskinernas växande dyrhet, arméernas tilltagande omfång, och i allmänhet omätligheten af de rubbningar som ett fredsbrott i våra dagar har i sitt följe, äro kanske på det hela fredens bästa bundsförvandter, men det ser ut som om dessa olägenheter och de uppoffringar som de medföra måste ännu vidare ökas för att blifva fullt verksamma.

Det är i början af denna uppsats yttradt, att krigets faror och eländen tilltaga med civilisationen; för ett groft nervsystem betyda sådana sår litet hvilka tillfoga en finare organiserad varelse oändliga plågor. Medvetandet af fredens allt större och större nödvändighet för det mänskliga samhällets välbefinnande har gifvit sig luft i flere olika former af fredssträfvande. Först upptogs den religiösa sidan af saken, och det är kväkar-sektens stora förtjenst att hafva skarpt och följdriktigt uttalat krigets kristendomsfientlighet. Oroligheterna efter 1848 års revolution uppkallade den fredsälskande Elihu Burrit till missionsresor och ett högst omfattande författarskap: under flere år öfversvämmade han nästan alla världens tidningar med sina »olivblad». Hans arbete var välmående och icke heller aldeles fruktlöst, ty han talade till känslan hos de stora massorna, och detta är den riktiga vägen att bereda öfvertygelsen till mottaglighet för nya föreställningar. De politiska ekonomisterna, särdeles Manchester-skolan, som också till en stor del bestod af kväkare, fortsatte det började verket, men de vände sig företrädesvis till förståndet och beräkningsförmågan, i det att de visade den oerhörda vidden af de förluster som följa kriget i spären. De franska ekonomisterna hafva ytterligare fortgått på denna

väg, i synnerhet efter det sista kriget; de hafva ådagalagt att detta krig kostade Frankrike ensamt 10 milliarder, eller två gånger så mycket som krigsersättningen till Tyskland, och denna oerhörda lösepenning, långt ifrån att komma segraren till någon verklig nytta, har i Tyskland bevisligen ytterligare ökat de fördärliga följderna af kriget. Det fyraåriga inbördes kriget i Nordamerika kostade i rundt tal 10 milliarder dollars och bragte öfver Södern en ruin som ännu icke visar tecken till upphörande. Det kan därför med all rätt sägas, att den sämsta fred är bättre än det framgångsfullaste krig, och att icke det mest lysande fredslut betäcker segrarens kostnader. Men fredsvännernas bemödanden inskränkte sig icke längre till ekonomiska beräkningar, utan sträcktes nu mera äfven till en revision af de grundsatser som utgöra den så kallade folkrätten. För omkring två år sedan stiftades en förening af statsmän, rättslärdar och publicister, som kallar sig *L'institut de droit international*, hvilken förening första gången sammanträdde i Gent om hösten 1873 och för andra gången i Genève detta år. En blick på förteckningen öfver stiftarne visar att här är något mer än filantropisk välmening eller tanklösa drömmar om det tusenåriga riket: namnen Asser, Bluntschli, Calvo, Dudley Field, Lorrimer, Mancini, Rolin-Jaquemyns, tillhöra alla utmärkta rättslärdar och universitetsprofessorer i folkrätten. Vidare invaldes sådana män som Holtzendorff, Drouyn de L'huys, Massé, Hautefeuille, Sclopis, Westley och två ledamöter af Högsta domstolen i Sverige. Samfundets ändamål framgår af inledningen till dess statuter. »Man måste beklaga», heter det, »att det icke fins några klara, bestämda och allmänt antagna grunder, enligt hvilka man kan bedömma rättmätigheten af ett angrepp, lagligheten af de krigförändes handlingar under striden och efter segren, samt fastställa de neutrala rättigheter och skyldigheter... Denna osäkerhet i den internationella rätten är ett ständigt hot mot freden, och det är fara värdt att den också försvarar de olyckor som oundvikligt åtfölja hvarje krigisk sammanstötning.» Några få exempel skola vara tillräckliga till att visa vigten af de arbeten som denna lärda förening företagit sig, och hvilka utsigter finnas att genom uppställandet af vissa allmänt godkända grunder, om icke förekomma, åtminstone betydligt inskränka krigets olyckor. Frågan om rättigheten att på öppet haf

visitera främmande fartyg har en gång verkligen förorsakat ett krig, nemligen mellan England och den nordamerikanska republiken 1812, då den förra makten fordrade att få undersöka amerikanska fartyg, i ändamål att upptäcka rymmare från sin egen örlogsflotta, och en annan gång varit mycket nära att störa freden mellan dessa båda stater, då under det amerikanska inbördes kriget två sydstaternas sändebud af förbundsregeringens kryssare grepos om bord på det engelska ångfartyget Trent, och denna kränkning af Storbritanniens flagga ansågs kräva upprättelse. Den senare tvisten uppgjordes i godo genom unionsregeringens eftergift, men om en bestämd grundsats i detta afseende varit nedlagd i folkrätten, eller om mellan England och Nordamerika funnits ett fördrag med ovillkorligt stadgande att alla uppkommande tvister skola slitas genom skiljedom, hade frågan genast kunnat lösas och den retsamma skriftvexlingen undvikas.

Genom arbitrationen i Genève, som egde rum på grund af traktaten i Washington, bilades såsom bekant den ryktbara Alabamativsten, men först efter långa och högst invecklade öfverläggningar, under hvilka hvardera parten återopade sina auktoriteter och precedensfall. Saken hade varit lätt afgjord, och sannolikt hade aldrig någon Sydstaternas kryssare fått utlöpa ur en engelsk hamn, i fall det funnits en allmänt gillad regel i afseende på neutrala makters skyldigheter, och en bestämd definition på direkta eller indirekta skadeersättningar.

En annan fråga är denna: får en neutral stat tillåta utförsel af vapen och krigsförråd, som äro bestämda för någon af de krigförande makterna? Under det fransk-tyska kriget vägrade Belgiens regering en sådan tillåtelse åt sina vapenfabrikanter, men Amerika och England ville icke följa exemplet. Preussiska regeringen gjorde lifliga reklamationer hos kabinettet i St James, men fick det dräpande svaret att Preussen sjelft under Krimkriget försåg Ryssland med vapen. Hvarföre skulle det icke kunna en gång för alla genom en öfverenskommelse staterna emellan bestämmas hvad som i detta afseende bör anses tillåtet eller förbjudet?

Vi skulle kunna anföra en hel rad af så beskaffade frågor, men vi inskränka oss till att i sista rummet nämna en enda, hvilken för en stat som Sverige är af synnerligt intresse. Om ett land öfversvämmas af en

fientlig armé, och dess innebyggare utan att vara militäriskt organiserade och utrustade skjuta på fienden, hafva de då rätt att behandlas såsom ordentliga soldater? Under befrielsekrigen 1813—14 gjorde tyskarne i sitt eget land anspråk på en sådan rätt, men fransmännen nekade och behandlade så väl då som senare i Spanien och Italien frikärerna såsom missdådare. Under det sista kriget voro de dock af motsatt mening, och äfven hos oss var sinnesstämningen upprörd öfver de tyska arméernas förhållande. Vid första påseendet synes ingen ting enklare än att hvar och en bör få försvara sitt fädernesland på hvad sätt och i hvilken dragt han kan, men tänker man närmare på saken, finner man utan svårighet att frikärsväsendet återför krigssättet till det gamla barbariet, då hela folkslag ansågos såsom hela andra folkslags fiender, och utrotningen sträckte sig till det ockuperade landets befolkning utan undantag, hvaremot kriget enligt de moderna idéerna är inskränkt till de regelbundna arméerna. I denna som i andra likartade frågor hafva diplomater och rättslärde lemnat utredningar, som kunna leda till förbyggande af mycket lidande för framtiden.

Utom *L'institut de droit national* fins det två andra föreningar för likartade syften, nemligen *L'association pour la réforme et la codification du droit des gens* och den så kallade *Ligue internationale de la paix et de la liberté*. Denna sist nämnda freds- och frihetsliga gjorde vid sitt första uppträdande dåligt skäl för namnet, då alla jordens stormfoglar syntes hafva kring dess banér stämt möte till ett världshistoriskt slagsmål, men den har blifvit lugnare med åren, och dess sammankomst denna höst, äfvenledes i Genève, säges hafva varit märkvärdigt lugn och företett några förtjenstfulla afhandlingar. Alla dessa reformföreningar äsyfta att stadga folkrätten i alla de punkter der den ännu är sväfvande, och att göra bruket af skiljedomar vanligt, när tvister uppkomma staterna emellan. Huru vidsträckt användning arbitragen redan erhållit, hafva vi för två år sedan visat (Internationella skiljedomstolar, årg. 1872, s. 753), och knappast torde nu mera afslutas någon traktat utan att kompromissens väg deri anvisas för slitandet af möjligen uppkommande tvister. Men man må icke af dessa människovänliga bemödanden vänta allt för stora resultat, och den tvistande part som finner sig hafva makt att

sjelf skaffa sig rätt lærer icke frivilligt foga sig efter något utlåtande af den bäst organiserade skiljedomstol. Framställningar hafva förr än nu blifvit gjorda af lagstiftande församlingar om att deras regeringar ville främja saken, både af engelska underhuset, italienska representantkammaren och nordamerikanska senaten, utan att sådant hittills ledt till någon åtgärd; vi önska rätt mycket att en i vår Andra kammare vi detta års riksdag väckt och af kammaren med några få röster godkänd motion icke måtte förnyas.

Arbeten i fredens intressen äro goda och lofvärda endast med det förbehåll att de icke uppväcka svindlande förväntningar och motverka staternas nödvändiga omtanke om sina försvarsmedel. För fredens egen skull är det viktigt att de gode och fredsälskande äro de bäst beväpnade. Det är klokt att i förväg tänka på medel att förekomma eldsvådor för framtiden, men endast en däre förstör i en så sväfvande förhoppning den brandredskap han eger.

Liten bokrevy.

Illustrerad Verldshistoria från äldsta till nyaste tid utarbetad af Doc. O. Alin. Doc. C. Annerstedt, Dr A. Bellinder, Rektor J. E. Centervall, Dr Fr. Fehr, Dr Hans Forssell, Akademi-Adjunkten S. F. Hammarstrand, Dr H. Hjärne, Stipendiaten J. Lieblein i Kristiania, Professor C. R. Nyblom, Prof. C. Th. Odhner, Rektor R. Törneblad, Lektor C. D. af Wirsén m. fl., under redaktion af Ernst Wallis Stockholm 1874. Central-Tryckeriets förlag. Första Bandet. Första häftet, med 34 illustrationer (det hela beräknadt till 40 häften à 1 kr.)

Verldslitteraturens historia. Efter de bästa källor och i förening med flere fackmän bearbetad och utgifven af Arvid Ahnfelt, Filos. Doktor. Med tre hundra porträtt af skaldar och författare. Första bandet h. 1, 2. Andra b. h. 1, 2. Stockholm 1874 Hjalmar Linnströms förlag (utkommer i sexton häften à 1 kr.)

Efter en lång tids stillestånd i förlagsverksamheten har lifigheten nu på en gång blifvit så mycket större, och det ena stora associationsföretaget uppstår efter det andra. Knappt har en sådan produkt af samfäldt arbete, åt hvars förtjenster vi flere gånger sökt göra rättvisa, efter en ovanligt lycklig resa inlupit i hamnen, förr än flere nya samtidigt gå af stapeln, och ännu ett annat liknande företag tillkännagifves vara under förberedning, ett stort skandinaviskt konversationslexikon eller encyklopedi för Sverige, Norge och Danmark, för hvars åstadkommande flere utmärkta litterära krafter sägas vara tagna i anspråk. Vi kunna knappast misstaga oss derom, att i dessa och liknande företag den ekonomiska spekulatjonen intager främsta platsen, eller att det är förläggarna som satt pennan i hand på litteratörerna och icke omvänt, men ingen har skäl att beklaga sig öfver detta förhållande. Flere följande års goda konjunkturen i landet hafva gifvit allmänheten tillfälle och lust att mer än förr tillfreds-

ställa sinnet för läsning, och spekulatjonen har tagit vara på denna lyckliga förändring. Ingen ting är mer i sin ordning. Den allra största litterära produktion skulle vara till ringa nytta, om inga förläggare funnes som såge sin räkning i att befordra böckerna i dagen, och allmänheten icke hade några penningar att köpa dem.

De båda arbeten hvilkas titlar vi sammanställt ofvanför denna uppsats flyta i så många afseenden i hvarandra, och supplera hvarandra så oupphörligt, att de gerna kunna anses såsom två sidor af samma verk. Skilnaden är endast den, att hvad som i det ena intager främsta rummet kommer i det andra på en något underordnad plats. I den politiska historien »skola icke blott de yttre politiska händelserna omtalas, utan äfven kulturhistorien, de olika folkens tillstånd i religiöst och sedligt hänseende, deras sysselsättningar och sedvänjor samt deras framsteg i vetenskap, litteratur, konst och industri skildras»; i prospekten till det senare arbetet heter det, att »den litterära historiens betydelse först i nyare tider blifvit fullt uppskattad, sedan man insett att kannedomen om litteraturen är nyckeln till allt historiskt vetande, ty litteraturens historia är äfven sjelfva mensklighetens idéella historia, enär de olika folkens litteratur utgör det klaraste uttrycket för deras väsen, den ädlaste frukten af deras odlingsarbete». Likheten i plan och yttre uppställning är så fullständig att man kan läsa halfva sidor här och der, till exempel det i båda förekommande utdraget ur den egyptiska dödsboken, utan att rätt veta hvilka serien man har framför sig.

Vi kunna icke neka att planen till redaktionen af en verldshistoria i sex delar à 40

häftet, så att ett dussin eller flere medarbetare skulle författa hvar sin särskilda afdelning, till en början förekom oss något betänkligh, och hvad vi hittills hafva framfört oss har ej helt och hållet undanröjt hvad vi hade att invända. Det går nog an att för den äldre tiden indela verket i monografier öfver olika folk, såsom egypter, perser, hinduer, greker och romare, samt att för den nyare på samma sätt uppdraga utarbetningen af särskilda perioder åt särskilda personer, så att hvarje sådan afdelning blir ett arbete för sig, endast i några vissa delar passade och jemkade af redaktören för det hela. Men svärligen lär härigenom kunna åstadkommas den ledande tanke som bör genomgå hvarje världshistoriskt verk, än mindre någon öfverensstämmelse i stil och framställningssätt, som väl är långt mindre nödvändig, men för läsare af en lägre bildningsgrad dock icke så litet önskvärd. Redan i de båda första uppsatserna visar sig en märkvärdig olikhet, och man kan knapt tänka sig en större kontrast än den mellan hr Liebleins monografi öfver det gamla Egypten och dr Hjärnes började framställning af de semitiska folkens öden. Den förre, en högt ansedd egyptolog, har tagit saken helt och hållet som specialist, kort, dogmatiskt och med en viss värhet; man tycker sig läsa mellan raderna, att han, som har en hand med i själfva den fortgående undersökningen, blott motvilligt inlåtit sig på att gifva en populär framställning af hittills vunna resultat, är i första rummet rädd för att icke säga något för hvilket han icke kan ansvara, samt att han därför anser bäst att snarare säga för litet än för mycket. Med dr Hjärne är förhållandet ett annat. Hans sinnesriktning är mer omfattande, han älskar att göra sig reda för sakernas sammanhang, hans stil är mjuk, fantasirik och poetisk; ej heller har han, så vidt det är oss bekant, gjort de semitiska stammarnes historia och litteratur till något särskildt föremål för sina studier. Då hr Lieblein strängt inskränker sig till sådana fakta som kunna anses fullt konstaterade, har dr Hjärne, med en tillitsfullhet som är intagande men kanske ett grand oförsigtig, fullt accepterat en tolkning af den babyloniska tegelstenslitteraturen, öfver hvilken kritiken ännu ej uttalat sitt sista ord, knappast sitt första; vi kunna nemligen icke misstaga oss på att det är den unga, snillrika och i hög grad oförskräckta engelsmannen George Smith som

han följt i sin framställning af den mesopotamiska syndaflodslegenden. Vi tycka oss äfven märka halft utplånade spår af olika åsikter i en hufvudfråga, nemligen om den egyptiska racens ursprung. Hr Lieblein synes luta åt det nyare, på nog svaga grunder såsom oss synes hvilande antagandet af ett sammanhang mellan det fornegyptiska språket och de ariska, och han säger därför att »oaktadt tiden för den asiatiska invandringen i Egypten ej kan bestämdt angifvas, har man därför likväl (?) skäl att antaga, att invandringen från Asien skett på en tid då de indoeuropiska och semitiska stammarna ännu icke vore strängt åtskilda». Således har hr Lieblein på ett negativt sätt tilltrött sig att slita den hittills allt jemt sväfvande frågan om ariers och semiters skilda eller gemensamma ursprung, hvilken knappast någon allvarlig språkforskare hittills vågat vidröra. Dr Hjärne synes med Benfey och de äldre egyptologerna luta åt den åsikten att egyptierna voro semiter, eller åtminstone med dem beslägtade. Han åberopar den frändskap som redan Gamla testamentet vidkändes mellan egyptier och hebréer, och han tillägger: »Också stå de hvarandra mycket nära i tungomål, seder och gudsdyrkan, i kroppsbyggnad och utseende (?) närmare än de särskilda indisk-europeiska stammarna inbördes.» Längre fram tilläggas något om att skilsmessan dem emellan kunnat ega rum i så aflägsna tider, att minnet af det forna sambandet hade hunnit slockna, när de båda folkgrenarne åter i den historiska tidens början stötte till samman. Ligger här en antydning derom att arier och semiter först skilt sig från hvarandra, och först derefter den egyptiska racen lösgjort sig från de öfriga semiterne, så tvifla vi högligen att hr Lieblein är benägen att underskrifva den.

Vi kunna af det enda hittills utgifna häftet och af den korta prospektten icke bilda oss någon klarare föreställning om planen för det hela; väl underrättas vi till exempel att »Romerska republiken och kejsardömet» — sannolikt sedan konungatiden efter Niebuhrs föredöme blifvit förlagd till sagornas område — skola utgöra andra bandet, och »Medeltiden» behandlas i det följande tredje bandet, men antagligen komma flere författare att utarbete de särskilda perioderna af dessa stora hufvudskiften, liksom för tiden från 1492 till 1700 (fjerde), tiden från 1700 till 1815 (femte), samt »Nyaste tidens historia».

hvilken skall hopträngas, och det i trots af illustrationerna, inom det sjette och sista, som skall vara färdigt inom 1876 års slut. Här torde i synnerhet svårigheterna komma att hopa sig. Om det lilla vi hittills sett kan ingen ting annat än godt sägas, och om det som ännu är förborgadt i framtidens sköte kunna vi med fog använda en stående fras i den dagliga kritiken: »Vi hafva ännu icke varit i tillfälle att taga någon närmare kännedom om innehållet, men författarnes namn är oss en borgen att det icke kan vara annat än högst förtjenstfullt.» Samtliga medarbetarne äro svenskar, med det enda undantaget för hr Lieblein, hvars arbete likväl, äfven hvad språket beträffar, är ett fullgodt specimen af svensk litteratur.

Planen för »Verldslitteraturens historia» är naturligtvis enklare och lättare att utföra. Utgifvaren ger i sin prospekt till känna, att han till grund för sitt arbete hufvudsakligen lagt J. Scherrs stora, allmänt bekanta litteraturhistoriska verk, hvarjemte äfven specialarbeten af ansedda in- och utländska litteraturhistoriker blifvit i väsentlig mån anlitade. Omkring en femtedel af det hela, det vill säga 15 eller 16 ark, skall egnas särskildt åt den skandinaviska litteraturen, hvilket visst icke är mycket för både Sverige, Norge och Danmark, och den »sjelfständiga» behandling som på detta område utlovas får en icke lätt uppgift att lösa. Hvad som hittills kommit i våra händer angår väsentligen Östern, allt ifrån Kina, Japan och Ostindien till Medelhafsländerna, araberne och Grekland; dertill hafva vi fått början af andra bandet, innehållande den engelska litteraturen. Hvad som ger dess mest framstående karakter åt denna litteraturhistoria är de frikostigt meddelade utdragen ur hvarje tids litterära alster, enligt de bästa tillgängliga svenska översättningar; för de europeiska folken synes vara meningen att äfven lemna språkprof, men vi hemställa i sådant fall att de måtte översättas på svenska, ty det är säkert icke mången svensk som förstår den lilla anglosaxiska tiraden ur Beowulf, och äfven det längre utdraget ur Chaucer's *Canterbury Tales* torde icke vara rätt begripligt för mängden af svenskar som känna den moderna engelskan. De meddelade diktprofen ur Nala och Damajanti, Jobs bok, Talmud, Korän, Shahnameh, Bulbul, de grekiska skalderna och den äldre engelska litteraturen, särdeles Spenser, Drayton och Shakspeare, utgöra en verklig svensk

poetisk blomstersamling, hvilken vi hoppas skall under arbetets fortgång väsentligen förökas. Det torde icke för alla läsare vara bekant att så många verkligt goda svenska översättningar finnas, till exempel af särskilda dramer af Sofokles. Att vi ännu icke hafva en fullt tillfredsställande översättning af Homerus — ty Johanssons omsorgsfullt ordagranna tolkning lemna i poetiskt afseende allt för mycket öfrigt att önska — är att beklaga; vi veta knapt ett översättningsföretag som vore litterärt tacksammare, och efter all anledning äfven ekonomiskt; någon bättre läsning för ungdom kan knappast tänkas än verkligt goda översättningar från de klassiska författarne.

Stilen kunde vara bättre värdad, och en granskare i en tidning har uppvisat flere fel i översättningen från Scherr. Såsom en särskild förtjenst i detta arbete böra nämnas de utförliga bidragen till en svensk bibliografi som finnas meddelade i noterna; knappast något tolknings- eller översättningsarbete af någon betydelse synes vara förbigånget. Utgifvarens befattning såsom amanuens vid Kungliga biblioteket — han må förlåta oss vår gammalmodighet att skriva så, i stället för den af honom antagna titeln Riksbiblioteket — har härvid kommit honom väl till pass, och äfven eljest satt honom i tillfälle att meddela detaljunderrättelser af intresse. Så omtalas att i Kungliga biblioteket finnas några teologiska afhandlingar af den såsom en bland reformationens föregångare berömda John Wicliffe, egenhändigt afskrifna af Johan Huss 1389. Likaledes fästes uppmärksamhet på den för Sveriges litterära bildning hedrande omständigheten att en bland våra landsmän, Åkerblad, var en af dem som först befattade sig med tydningen af hieroglyferna och icke oväsentligt befremjade detta arbete. Vi hafva ofvanföre sagt att Litteraturhistorien supplerar Verldshistorien; deri finnes till exempel den under rättelse hr Lieblein förbigått, sannolikt därför att han antagit den vara allmänt bekant, om de tre på olika språk affattade inskrifterna på den berömda Rosetta-stenen, som gäfvot det första underlaget till tydningen af hieroglyftexterna.

I afseende på skrifningen af österländska namn tillåta vi oss en anmärkning. Tyska, engelska och franska orientalister hafva hvar sitt system för omskrifningen af österländska ord, men det är åtminstone någorlunda en-

formighet inom hvardera af dessa tre litteraturer. I Sverige sjunger i detta afseende, så väl som i fråga om hela rättskrifningen, hvar fogel efter sin näbb, och icke blott det, utan hvar och en skrifer såsom det faller sig i hvarje särskildt ögonblick. Hos hr Ahnfelt träffa vi på ena sidan *Karudatta*, på den andra efter dansk metod *Pansja-tantra*, ehuru *k* i det förre och *sj* i det senare namnet föreställa samma bokstaf, det palatala indiska *k* eller *c*, som icke har det ringaste med *j* att göra. Han har också tillåtit sig att utkasta aspirationen — *t* i stället för *th* — hvilket gör icke liten vilervalla och förorsakar förvexlingar. Så skrifer han *Atenai* för Athen, ehuru säkert ingen atheniensare så uttalat namnet på sin fädernestad. Äfven häri förblifva vi vid de gamla kända formerna *Aeschylus*, *Phædrus*, *Sappho*, i stället för dem som nu synas vilja göra sig moderna, Aiskylos, Faidros, Sapfo, hvilka för uttalet utan undantag, men i vissa fall äfven för etymologien, äro icke så litet missledande. Skrifsettet *arer*, för att beteckna de ariska eller indoeuropeiska folken, är en uppenbar orimlighet, då uti alla språk *j*-ljudet ingår som radikal, *arya*, *ærjo*, *arioi*, o. s. v. Man skulle derföre på svenska kunna skriva *arjar*, men under inga vilkor »arer».

Nu. Månadsskrift utgifven af Johan Grönstedt. November 1874. Stockholm. Ivar Haggströms boktryckeri 1874. Prenumerationspris å 14 häften till och med december 1875. 6 kr.

Utom omslaget med dess titel och det mindre vanliga formatet skulle man tro att man hade för sig några ark af en tillämnad julkalender; innehållet skiljer sig i intet afseende, vare sig till det bättre eller till det sämre, från hvad som plägar erbjudas i detta slags samlingar. Men sjelfva titeln *Nu* synes gifva till känna, att här är fråga om något stort, *noch nie da gewesenes*, och utgifvaren säger i sin anmälan, att afsigten med hans företag är »att för billigt pris gifva allmänheten en god och underhållande läsning», samt att »innehållet, till hvilket de flesta af vårt lands förnämsta författare lemna bidrag, kommer att bestå af poesi, novelletter samt uppsatser öfver skön konst och sociala ämnen». Utgifvarens föregående litterära verksamhet är oss icke bekant, och han har icke heller i hvad som hittills föreligger lemnat prof på någon kvalifikation att

leda och sammanhålla det förenade arbetet af landets »förnämsta» skriftställare. Emellertid hade knappast det första häftet blifvit synligt, förr än företaget af hufvudstadens sjelfverkande puffmaskiner med pligtskyldig beundran afstämplades såsom ett verk af Sveriges »finaste pennor».

Det smicker som från alla håll, så vidt det kommit till vår kännedom, blifvit slösadt på den illustre nykomlingen inom den svenska publiciteten borde kanske hafva till följd en strängare granskning af hvad han har att bjuda på, men uppriktigt sagdt är det rätt ingen ting som egnar sig för en kritisk skärskådning. Första häftet börjar med ett rätt vackert poem af hr C. D. af Wirsén, kalladt »Herr Olof», hållet i folkvisans ton, med omqvädet: »Kommen I ej? kommen I ej, herr Olof?» Kanske gäller detta tillrop de efterföljande styckena och den nya framtid för den fosterländska litteraturen som företaget synes afse att öppna: i annat fall kunna vi icke rätt fatta meningen med denna poetiska ouverture. Sammanlagga vi det lilla skaldestyckets plats med den omständigheten, att bland föremålen för tidskriftens innehåll poesien är nämnd i främsta rummet, torde vi kunna våga den slutsatsen, att de prosaiska uppsatserna, sköna konsten och de sociala angelägenheterna inbegripna, äro ämnade att intaga en jemförelsevis underordnad ställning. Man läser dem med nöje, kanske med undantag af det nästan för mycket pjollriga lilla talet om den svenska skådebanans stora betydelse; då hr Hedberg klagar öfver ringaktning och likgiltighet mot hvarje försök att åstadkomma svenska teaterstycken — vi bedja om förlåtelse för det kanske ohöfligt hvardagliga uttrycket — synes han oss hafva allt för mycket glömt sin egen erfarenhet, och den stora uppmuntran han sjelf åtnjutit i denna egenskap. »Dagbladets» frejdade kronikör är naturligtvis lika treflig som vanligt, och det öfriga fyller sin plats i en samling med måttliga anspråk. I intet afseende finner man något som höjer sig öfver det vanliga måttet, eller som kan lofva att lyfta, rena och förädla smaken samt föra den fosterländska litteraturen framåt.

En enda omständighet är egnad att väcka uppmärksamhet, men en uppmärksamhet af det slag som icke är helt och hållet liktydig med beundran, nemligen greve Snoilskys öfversättning af Goethe's ryktbara ballad *Bruden i Korinth*. Leopold räknar såsom be-

kant detta stycke till »ett af de lägsta och skamligaste diktslag som låter tänka sig», men äfven Malmström, som för öfrigt fritager Goethe från sjelfva uppfinnarskapet och erkänner produkten såsom ett »beundransvärdt mästerstycke, en den största triumf som det konstnärliga snillet vunnit genom den deri ådagalagda förmågan att besegra, att förädla, det allra vidrigaste ämne», tvekar icke att utsäga det stränga omdömet, att »äfven ur en sann estetisk synpunkt måste innehållet af Goethe's »Braut von Korinth» erkännas vara i *högsta grad vämjeligt*». Att utgifvaren icke kommit att märka denna lilla omständighet kan vara mycket förlätligt. Han har kanske icke åtagit sig att af den tidskrift han redigerar läsa något mer än författarenamnen. Men att greve Snoilsky, som har ett litterärt anseende att förlora, velat äfventyra detta på en översättning af »Braut von Korinth», är mer än vi kunna begripa. Det är oss sagdt att månadsskriften *Nu* är afsedd att spridas till »alla bildade hem» i hela Sverige, och att dess första häfte åtminstone blifvit utdeladt till landets samtliga prestgårdar; hvad vi deremot med visshet veta, är att man i mer än ett bildadt hem, der man icke finner liderlighetens parfum utgöra någon förbättring af liklukens, helt enkelt förpassat det eleganta häftet från »divansbordet» till kakelugnsbrasan.

Inledning till den jämförande religionsvetenskapen. Fyra föreläsningar af Max Müller. Översättning af Fredrik Fehr, Pastorsadjunkt vid St. Nikolai i Stockholm. Docent i hebreiska. Stockholm, Seligmann 1874. Pris 2 kronor 25 öre.

För innehållet af originalet till denna skrift hafva vi redan för ett halft år sedan (n:o 25 s. 392) lemnat en så utförlig redogörelse att vi nu kunna inskränka oss till att helsa översättningen välkommen. Det är detta slags litteratur våra bildade klasser mer än allt annat behöfva. För hvar och en som älskar sanningen är det af vigt att se, hvad högt begåfvade och samvetsgranna forskare annorstädes göra för att komma sanningen närmare. Frömsinta mödrar behöfva här icke befara att någon giftig »otrosskrift» här smyges i deras döttrars händer, och i fall någon sådan ännu skulle hafva en tvekan om tillbörligheten att i sitt hus gifva gästfrihet åt ett arbete af Max Müller, torde hon kunna

lugna sig vid den underrättelsen, att domprosten vid Londons första domkyrka, St. Paul's, i sjelfva detta tempel hållit de mest frisinnaade föredrag öfver de s. k. hedniska religionernas heliga poesi, och att Dean Arthur Stanley, en af Englands högsta och högst ansedda prelater, upplätit sin kyrka, Westminster Abbey, åt mr Müller till ett missionsföredrag från den jämförande religionsvetenskapens ståndpunkt. Man kan invända åtskilligt mot författarens uppfattning af mytologien såsom folkens andliga barndomsjoller, och ännu mer kanske mot hans klassifikationer; en sådan invändning, som icke saknar behörighet, har blifvit framställd af professor Lysander i hans högst läsvärda artikel öfver detta arbete i tredje häftet för detta år af »Svensk Tidskrift». Men säkert är att en angenämare och på samma gång samvetsgrannare framställning af de äldsta folkens begrepp om gudomen icke gerna kan gifvas, och i allt detta »hedendomens mörker», för hvars fasor vissa af våra officielt skinande kristendomsljus så bevekande varna oss, finnes icke så litet som väl förtjenar att med uppmärksamhet, och till och med andakt, studeras. Med rätta säger mr Müller om några af de buddhistiska legenderna och parablerna som han anför, att man vore frestad till det antagandet att de ytterst förskrifva sig från Nya testamentet, så framman icke viste att de existerat flere århundraden före den kristna tideräkningen. För att begripa forntiden måste man förstå det språk den talade, och dertill hörer något mer än att ensidigt fasthålla förterkade och ofta meningslösa ordstäf. Mr Müller liknar ganska sinnrikt den urgamla indiska religionen vid ett till hälften fossilt megatherium, som förrirat sig in i det 19:de århundradet; han tillägger sant och vackert, att »det i vår egen religion och i Nya testamentets språk gifves många saker, hvilka endast för dem blotta sin sanna betydelse, som veta hvad ett språk är, som icke blott hafva öron att höra, utan också hafva känsla och förstånd för att utfinna den sanna meningen i allt hvad liknelser heter». Översättningen är utförd med en skicklighet och en omsorg som förtjena allt erkännande, och man kunde kalla det ett glädjande tidens tecken att den är gjord af en uppuren predikant i vår lutherska kyrka och lärare i en teologisk fakultet.

Svenska Målarens Taflor. Träsnitt efter målningar af konstnärer under konung Carl XV:s tid med text. Första häftet. Ett ark text och 10 taflor imp. 4:o. Stockholm 1874. P. A. Norstedt & Söner. Pris 1 krona. (Beräknadt att utgifvas i omkring 8 häften, som skola utkomma inom nästa års slut.)

Den oerhörda prisbilligheten af detta praktverk kan endast förklaras deraf att träsnitten till flere af taflorna ursprungligen äro gjorda för *Ny Illustrerad Tidning*, såsom denna tidnings redaktion sjelf tillkännagifvit, och deri är så mycket mindre något ondt, som aftrycken, tagna efter nya clichéer, äro lika friska och klara som de ursprungliga bilderna. Träsnittet kan naturligtvis icke för reproduktionen af taflor ersätta grafstickeln eller etsnålen, för vissa slag af målningskonst icke ens stentrycket, men för allt hvad arkitektur heter — och de flesta af de här meddelade taflorna äro sådana — är det särdeles användbart, och ett af Skill skuret porträtt af Carl XV skulle vi nästan våga kalla oöfverträffligt. Denna serie är derföre en sannfärdig välgering för konstlärare i anspråkslösare vilkor och förtjenar att erhålla den allra största spridning. Texten, i detta häfte en inledande öfersigt af den svenska målarkonstens utveckling under Carl XV:s regering och korta karakteristiker af de särskilda konstnärerna, har uti sig en kraft och en käckhet, som i enskilda drag kanske nog mycket påminner om De unges förbund. Förtroendet till författarens kritiska domslut skulle ökas och icke minskas, om de afkunnades i något mindre kategorisk form, och om det här i landet funnes rum för en konstnärlig diskussion, hvilket icke är händelsen, tro vi att åtskilliga af hans satser icke skulle undgå att framkalla gensägelser.

Om vården af barn under de första lefnadsåren af professor Hjalmar Abelin. Stockholm. Klemming 1874. Pris 1 krona 50 öre. (Ur vår tids forskning. Populära skildringar, utgifna af prof. Axel Key och dr Gustaf Retzius.)

Vi skulle helst hafva önskat att egna en utförligare litteraturartikel åt professor Abelins lilla bok; under loppet af en lång och icke allt för begränsad läsning hafva vi träffat få saker som mera lifligt anslagit oss. Omständigheterna hafva förnekat oss tillfredsställelsen af en sådan omständligare behandling, och den är icke heller nödvändig, ty om någon bok eger rätt att finnas i »hvarje bildadt hem», ja hvarje hederligt hem utan

afseende på bildning, så är det »Om vården af barn under de första lefnadsåren»; det är vår öfvertygelse att den skall för en lång följande tid blifva hvad Rosensteins för hundra år sedan skrifna »Underrättelser om barns sjukdomar», m. m. varit för de förutgångna generationerna. När en läkare, som i snart 30 år i en storartad enskild praktik och den största offentliga som fins i vårt land behandlat barn, kommer inför allmänheten med en redogörelse för sin egen och många andra barnläkares erfarenhet, så enkel att den kan fattas af det minst odlade förstånd, och på samma gång så öfvertygande, att man icke tycker det vara möjligt att något af hans råd skulle kunna lemnas utan afseende, så är detta redan en stor sak, och ett sådant ord har rätt att blifva hördt i den torftigaste boning såsom i den yppigaste. Men detta är ännu icke allt; på dessa få blad och i detta från all lärdomsapparat befriade språk har vetenskapsmannen förstätt att lägga en hel liten fysiologi öfver människolifvets första företeelser, hvars intresse icke är inskränkt inom barnkammarens väggar eller till blott det ena af könen. Afven den som sjelf saknar afkomma och hoppet att ega någon kan läsa hvarje sida i denna bok med nöje och nytta, vi skulle nästan vilja säga med uppbyggelse, ty ehuru ingen framställning kan vara mera okonstlad, mera ren från all högtidlighet och svulst, känner ändock hvarje läsare att han här befinner sig på ett heligt rum. Man kan icke annat än förvånas öfver mängden af de fördomar som så göra sig gällande vid den första uppfostran, mest kanske hos timligt välottade föräldrar, och sörja öfver deras bedröfliga följder, hvilka skulle hafva uteblifvit, endast folk tagit saken enklare och gjort sig mindre onödigt bekymmer. Det är med barnens vård i många fall såsom med Columbi ägg, att man förstör saken genom för mycken djupsinnighet och genom att blunda för dagklara sanningar. Det synes oss att professor Abelin visat detta till fyllest, t. ex. i fråga om modersmjölkens och kommjölkens relativa näringsvärden, om tandsprickningssjukdomarne, om beklädnaden o. s. v. Men det är svårare att utrota folks inbitna föreställningar än att meddela riktiga nya, och han har sjelf icke stora förhoppningar om framgången af sitt ädla verk. Att skördarne på detta område hittills varit så ringa, säger han, »är så mycket oförklarligare, som det visst ej saknats odlare, utan

hafva tvärt om många värtaliga och kraftiga stämmor äfven på vårt tungomål höjt sig för spridandet af en väl behöflig upplysning på detta fält, men de hafva förklingat såsom en ropandes röst i öknen, de hafva ej blifvit hörda och tillgodogjorda, de hafva ej nedträngt i det allmänna folkmedvetandet. Jag underkastar mig sannolikheten att dela samma öde som mina föregångare; men jag tror ock att ju flere som ropa, dess flere skola äfven höra, att ju oftare ett viktigt ämne afhandlas, dess mera skall det äfven uppmärksammas och beaktas.» Det tillhör Sveriges alla renhjärtade föräldrar att gifva honom orätt i den förra förutsättningen och med honom redligt arbeta på uppnäendet af ett mål som ligger dem så nära att de kunna röra det med fingret, blott de ej sjelfvilligt tillsluta ögonen och famla efter det i en galen kosa.

Landtbruket och naturvetenskaperna af Samuel W. Johnson, professor i analytisk och agriskulturkemi vid Yale College i New Haven, kemist hos landt-hushållningssällskapet i Connecticut m. m. På kongl. landtbruksakademiens föranställd öfversättning och bearbetning af dr C. O. Bergstrand, professor och föreståndare för den agriskultur-kemiska afdelningen vid kongl. landtbruks-akademiens experimentalfält. I. De odlade växternas beståndsdelar, utveckling och vilkor. II. De odlade växternas föda samt luftens och jordens förhållande till växtvärmen. Med talrika afbildningar, tabeller och fullständigt register. Stockholm, J. Arrhenii förlag 1874. Pris för båda delarne 8 rdr.

När för 30 år sedan i Landtbruksakademien väcktes fråga om utgifvandet af Johnston's bekanta verk »Landtbrukets naturvetenskapliga grunder», yttrade Berzelius att kemiens studium såsom en del af den allmänna medborgerliga uppfostran i vårt land är försummad till en grad som väcker förvåning, samt att de af de bildade klasserna som åtnjutit offentlig uppfostran, utom dem som särskildt vinnlagt sig om bergshandlingens vetenskapliga grunder, läkarekonsten eller apoteksväsendet, knappast finnes någon som kan läsa och förstå en bok der kemiens användande kommer i fråga, »och», tillade han, »det ser ej ut som om detta förhållande skulle komma att snart ändras». Lyckligtvis har den store kemisten i detta fall icke blifvit sannspädd. Vål ingår ännu icke den teoretiska kemien i det omfång som vore önskligt uti den allmänna uppfostran, men tillämpningen berör nu mera så nära alla slöjderna, och i främsta rummet landtbruket, att ingen människa med öppet sinne för hvad han ser omkring sig torde

vara helt och hållet okunnig om de fysiologiska och kemiska företeelserna i naturen. Denna förändring har i hufvudsaken blifvit verkad af de omfattande och värderika arbeten om jordbruket som på de sista årtiondena utgått från Landtbruksakademien och dess sekreterare. Det fordras nu helt andra kunskaper än förr till att med framgång bedriva landtbruk: det kan ej ske utan att man någorlunda vet, huru växterna tilltaga och hvarifrån de hemta sin näring. Men minsta delen af praktiska landtbrukare har haft tillfälle att i förväg genomgå vetenskapliga kurser, och derföre behöfva de handböcker till att rådfråga, hvilka i lätt fattlig form kunna meddela dem resultaten af den ständigt fortgående vetenskapliga undersökningen. Detta är betydelsen af det arbete som här föreligger, och orsaken hvarföre Landtbruksakademien gått i författning om dess utgifvande i svensk öfversättning. I hvilka delar bearbetningen skiljer sig från originalet, har icke varit vår afsigt att undersöka; professor Arrhenius försäkrar i sitt förord, att »genom den bearbetning mr Johnson's arbete i åtskilliga delar underkastats af hr professor Bergstrand, har det tvifvels utan icke ringa vunnit i värde», och vi kunna utan allt betänkande tro honom på hans ord. Hvad vi här hafva att säga inskränker sig till att fästa deras uppmärksamhet hvilka icke haft tillfälle att göra kemiska och botaniska studier på den särdeles enkla och lättbegripliga framställning mr Johnson gifvit af de agriskulturkemiska och växtfysiologiska grunderna för jordbruket. Vål begagnas de kemiska beteckningarna — efter atomsystemet — men de äro fullständigt omskrifna, och de kemiska experiment som här beskrivas äro af så enkel beskaffenhet att hvem som helst kan utföra dem. I öfrigt förtydligas både den kemiska och den botaniska terminologien af i texten intryckta figurer, och för arbetets användbarhet såsom en hjälpreda att rådfråga vid förekommande fall är sördjt så väl genom sjelfva uppställningen som genom det rikhaltiga registret.

Barnens Bibel. Sammandrag för barn af den Heliga Skrifts innehåll, framställt med de hel. författarnes egna ord. Med omkring 60 illustrationer. Stockholm 1874. Centraltryckeriet. Första häftet. Pris 50 öre. (Utkommer i omkring 10 häften.)

Att utgifva rensade — »kastigerade» — upplagor af bibeln, sådana som utan betäckande kunna sättas i ungdomens händer, är vanligt

i katolska länder och har vunnit efterföljd i England. Det har ett stort företräde framför de i Tyskland och hos oss vanligen brukade »bibliska historierna», i det att de unga läsarna lära känna delar af de heliga urkunderna i deras ursprungliga lydelse, nemligen så vidt denna kan återgifvas i en modern översättning. Grundsatsen för urvalet angifves i anmälan sålunda: »det historiskt målände och åskådliga, det särskildt på grund af sin enkelhet tilltalande och uppfordrande i den bibliska framställningen af sedelagens bud och religionens trossanningar, med utslutande af hvad som är mer eller mindre dunkelt och mångtydigt, har här fått sin plats.» Vid ett hastigt genomseende af det som hittills utkommit finna vi icke egentligen att det mer eller mindre dunkla företrädesvis blifvit utgallradt, utan det mest anstötliga — ty mycket af det slaget står kvar — äfven som de långa genealogierna och åtskilligt annat historiskt obehöfligt. Texten är obetydligt afvikande från den gamla bibelöversättningen, endast arkaismerna borttagna och ett eller annat uttryck moderniseradt, stundom på ett rätt lyckligt sätt.

Så långt är allt väl bestämt, men om meningen är att denna bibelupplaga icke blott skall vara en grann skåderätt på barnens »divansbord», i hvilken det bläddras när de hafva främmande, utan verkligen läggas till grund för religionsundervisningen, så blir svårigheten större och nästan oöfvervinnelig. När motsägande historiska uppgifter eller dogmatiska texter förekomma, hvilken text bör då med rätta utväljas och huru t. ex. slita tvisten mellan pauliner och judekristne? Redan på första sidan af Gamla testamentet möter oss en sådan motsägelse mellan de båda skapelseurkunderna, i 1 och 2 kapitlet af Genesis; svårigheten är här kringgången genom upptagandet af både den elohistiska och den jehovistiska, utan något försök att förmedla dem. En förklaring hade här varit på sitt ställe, om hvad hebreerna mente med skapelsen af jord, med inblåsningen i människans näsa af lifvets ande, om att ordet »ben» i judarnes äldsta språk var liktydigt med »sjelf» o. s. v. Men man vill kanske icke att bibeln skall läsas litterärt, d. v. s. så att läsaren begriper den ursprungliga meningen: man tror sig kanske dermed undergräfvat grunden för det slags dogmatik som är uppbyggd på missförståndet af urtexten.

Den ståtliga utrustningen måste, oaktadt

det onekligen billiga priset, göra denna upplaga till ett privilegium för rikare mans barn. Illustrationer hafva sitt värde när de troget belysa gamla tiders bruk, dräkter, ansigtstyper och landskapsscener. Men hvad skall man säga om sådana plancher som »Djuren gå i arken»? Det skall knapt finnas tio uppmärksamma barn af hundra, som icke stöta sig på orimligheten af att vilja inrymma en sådan mängd af elefanter, giraffer, kameler, flodhästar och andra vidunder i en präm, som till måttet liksom till formen är en temligen trogen kopia af en roslagsskuta.

Uppfinningarnas Bok. Öfersigt af det industriella arbetets utveckling på alla områden. Översättning under medverkan af sakkunniga män redigerad af O. W. Ålund. Stockholm 1872—1874 L. J. Hiertas förlagsexpedition. Hela verket i 6 band med omkring 2,500 illustrationer. Hvarje band i 8 häften a 1 krona.

Detta digra arbete är nu fullständigt utkommet på det sista häftet (det 48:de) när. Det har i vårt land rönt en oerhörd och välförtjent spridning, ett faktum som bevisar att allmänheten ännu har smak för allvarsammare läsning, ehuru det ständigt tilltagande antalet af vitterhetskräm, så väl på vers som på prosa, skulle kunna tyckas bevisa motsatsen. Det har äfven öfver allt inom pressen funnit ett välvilligt bemötande, äfven som utgifvaren af Vetenskapsakademien därför erhållit det Letterstedtska priset. Dess egentliga betydelse torde vara för mindre bemedlade personer, som äro intresserade för vetenskapens och industriens framsteg, men hvilka icke hafva råd att förskaffa sig de ofta mycket dyra arbetena inom hvarje fack. Här hafva de en fullkomlig teknisk encyklopedi, i de allra flesta fall motsvarande deras behof; här finnes hvarje yrkesgren representerad, och man har endast att uppsöka den på dess ställe i boken och der göra sig underrättad om hvad man önskar veta. Likaledes tro vi att detta arbete har en annan mycket stor förtjenst; troligen blifva många härigenom uppmanade att närmare studera vissa ämnen, i det att boken tjenar som ett slags anvisning och grundläggning för allvarsammare studier. En särskild betydelse har det äfven för yrkesarbetaren, hvilken för det billiga priset af 1 rdr kan erhålla hvarje häfte för sig och der inhemta hvad som rör hans yrkesgren.

För några få år sedan inrättades vid Teknologiska Institutet härstädes en föreläsningsserie uti spinning, väfnad och papperstill-

verkning m. fl. yrkesgrenar. Vi veta att Uppfinningarnes Bok med fördel blifvit använd som en hjälpreda vid undervisningen häri. För dessa yrken hafva vi ännu icke någon annan teknologi, såsom fallet är med den kemiska och mekaniska industrien, och äfven dessa äro med teknikens raska framsteg delvis föråldrade, hvarföre Uppfinningarnes Bok på alla dessa områden fyller ett länge känt behof.

Illustrationerna äro talrika, väl valda och utförda, och texten är lättläst. Den teoretiska och den tekniska sidan af hvarje industri behandlas båda vidlyftigt, och det mellan dem rådande sammanhanget uppvisas öfver allt. Sådana afhandlingar som den om boktryckarkonsten och de öfriga grafiska konsterna, litografien, träsnidarkonsten m. fl. äro verkliga acquisitioner för vår litteratur inom detta fack. Bokens utstyrel i typografiskt hänseende i öfrigt gör till fullo heder åt den välkända firma som utsändt detta och så många andra värderika arbeten i bokhandeln.

»Verldshandels Historia», så heter en fortsättning, egentligen ett nytt arbete, hvaraf de 4 första häftena nu äro utkomna. Af hvad vi sett häraf tro vi oss finna att boken blir af stort intresse. Den afhandlar bland annat handelsvägarne, jernvägs- och kanalväsendet, postinrättningen o. s. v. Den innehåller en massa statistiska uppgifter, hemtade från goda källor, och ansluter sig i öfrigt fullkomligt till det föregående arbetet.

Innan vi sluta hafva vi likväl att göra några anmärkningar mot Uppfinningarnes Bok, hvori vi tro att icke så få personer skola gifva oss rätt. Med det vackra typografiska yttre i öfrigt kunna vi icke förstå, hvarföre utgifvaren skulle behålla de osmakliga tyska vignetterna, som skola så att säga personifiera fenomenen inom vetenskapen och industrien. Sålunda se vi t. ex. öfver artikeln om ballonen och luftseglarkonsten en ballon, omgifven af atmosfärens innebyggare, af hvilka en med en vattenkruka, hvarmed han öfveröser ballonen, en annan med en skära, hvarmed han afhugger dess tåg, och en tredje med en pil, som han afskjuter deremot, på allt sätt söka trakassera den stackars jordsonen. Symaskinen representeras af en hop små nissar, hvilka beställsamt utföra hvar sin detalj af dess arbete; och vid destillationen visar sig en liten tomte, krypande ut ur retortens mynning. Är man ännu i vårt land så ovan vid vetenskapen, äro ännu de

»ideella pretentionerna» så mäktiga, att man icke törs öppet trotsa dem och helt enkelt erbjuda allmänheten en läsning i tekniska ämnen, utan att den är insockrade i en sådan tvifvelaktig poesi?

En annan och vigtigare reservation måste vi dock inlägga mot det ändlösa pratet om vår tids civilisation och framåtskridande, hvilket äfven här har fått sin del. Det är nog sant att vår tid åstadkommer saker som förr syntes omöjliga, men hvilka medel hafva icke också vi mot våra förfäder! Ett uttryck, som nu snart sagdt öfvergått till ordspråk, säger ju att boktryckarkonsten var en mycket simpel uppfinning i jämförelse med skrifkonsten. Och så är det. Våra förfäder med sina råa otypliga stenverktyg måste ovilkorligen på en världsexposition komma långt efter oss med våra fulländade maskiner, och dock hafva de med allt detta lagt grunden till hela den nu varande kulturen.

Hvad ortnamns betydning slutligen angår, går detta arbete fullkomligt i Erslevs fotspår, så att de skola benämnas med det lands språk der de ligga. Man har ännu ej vågat införa *France* och *Corse*, men *Venezia*, *Firenze*, *Kjöbenhavn* m. fl. äro nu mera gamla bekanta. Hvad skall man väl säga om sådana ord som *Lisboa*, *Puerto-rico* o. s. v.? Personnamnen skrivas analogt: *Herodotos*, *Homeros* m. m. Likaledes skrives *Kyros*; hvarföre då ej *Khüruch* som det heter på forpersiska? Det hela är en affektation, bygd på förbiseendet af de namnformer som sedan århundraden äro inhemska i vår litteratur ock begriplig för alla.

Dessa anmärkningar hafva ingalunda för afsigt att förringa bokens värde för öfrigt. Tvärtom. Vi vilja endast göra utgifvaren uppmärksam derpå, att då populära afhandlingar utgifvas, hvilka bland annat torde — eller åtminstone borde — komma att läsas af arbetare, vore det väl handadt af honom att ej åt sin personliga smak något uppoffra af begripligheten. En arbetare torde nog af en världshistoria känna till *Cyrus* men är i de allra flesta fall troligen fullständigt okunnig om hvilken karl *Kyros* var.

Innehåll:

	Sid.
Fredssträfvanden och krigsfruktan	801.
Liten Bokrevy	808.

Stockholm.

tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1874.